

УДК 314.117.3: 314.72:05.44

Ворошило В.В.,
к.е.н., доцент, НАПКБ

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСИ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ

В статті досліджено вплив глобалізації економіки на фінанси домашніх господарств через здійснення ними фінансово-торгівельних операцій, рух чинників виробництва, фінансово-кредитні і валютні операції. Виявлено вплив глобалізації економіки через нано-, мікро- і макроекономічний рівень.

Ключові слова: глобалізація економіки, фінанси домашніх господарств, фінансово-торгівельні операції домашніх господарств, чинники виробництва домогосподарств.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку нашої держави знаходиться під впливом процесів глобалізації та інтеграції, які характеризуються рядом позитивних і негативних тенденцій. Ці процеси впливають на домашні господарства, включаючи їх фінансово-господарську діяльність, що припускає відповідні дослідження з боку фінансової науки. Глобалізація розширює можливості для підвищення якості життя і розвиток домашніх господарств.

Проблемним аспектам глобалізації економіки приділили увагу такі вчені як Владимирова І.Г. [1], Лукашевич В.М. [4], негативний вплив глобалізації в різних сферах економіки розглянули Казак Ю.Г., Якубовський С.А. [2], Канов А.А. [3].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У сучасних дослідженнях фінансів домогосподарств вітчизняними і зарубіжними авторами не приділяється увага взаємозв'язку глобалізації економіки і фінансів домашніх господарств. Тому метою дослідження є виявити позитивний і негативний вплив глобалізації економіки на фінанси домашніх господарств.

РЕЗУЛЬТАТИ

Яким чином глобалізація впливає на різні сфери економіки і окремих її суб'єктів, розглядається економістами з різних сторін з врахуванням досліджуваного ними об'єкту.

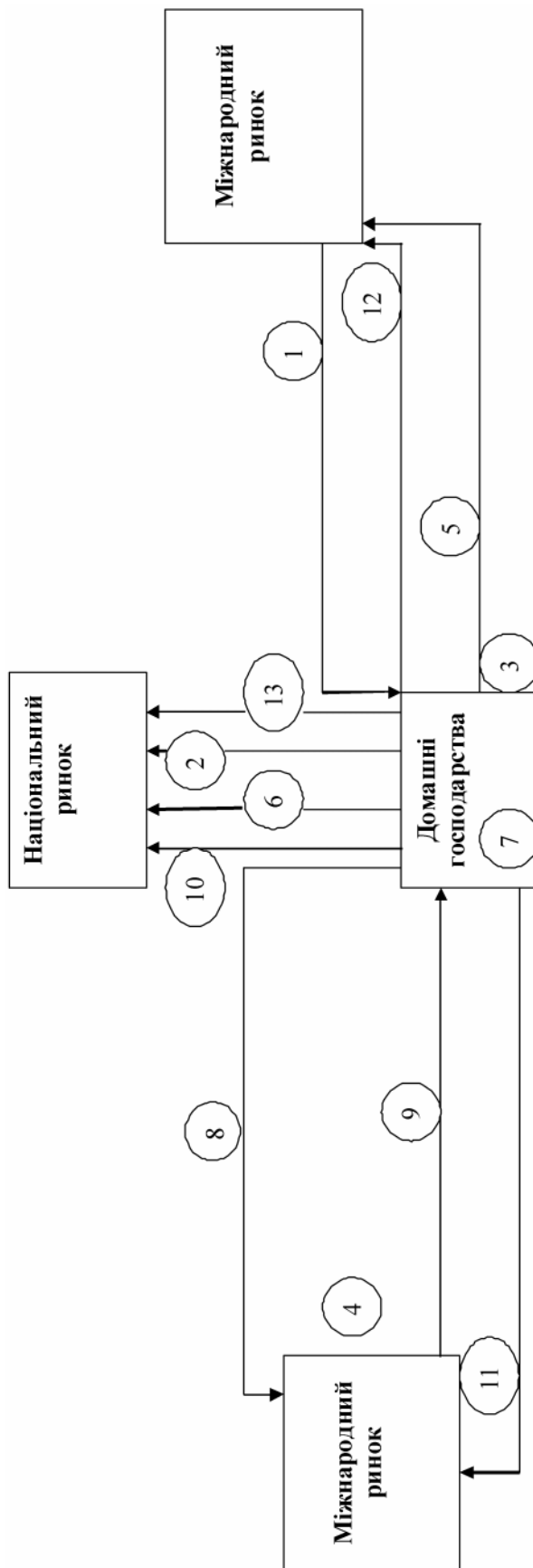
Владимирова І.Г. вважає, що «процес глобалізації охоплює різні сфери світової економіки, а саме: 1) зовнішню, міжнародну, світову торгівлю товарами, послугами, технологіями, об'єктами інтелектуальної власності; 2) міжнародний рух чинників виробництва (робочої сили, капіталу, інформації); 3) міжнародні фінансово-кредитні і валютні операції (безвідплатне фінансування і допомога, кредити та позики суб'єктів міжнародних економічних відносин, операції з цінними паперами, спеціальні фінансові механізми й інструменти, операції з валютою); 4) виробничу, науково-технічну, технологічну, інжинірингову та інформаційну співпрацю [1]».

Автор підтримує думку Лукашевича В.М., який вважає, що «Глобалізація розглядається як комплексне геополітичне, геоекономічне і геокультурне явище, що впливає на всі сторони життєдіяльності суспільства [4]».

Домашні господарства є суб'єктом світової економічної системи, беруть участь в усіх сферах світової економіки. Процеси глобалізації дозволили домашнім господарствам брати участь у створенні й торгівлі товарами та послугами; формуванні й вкладанні фінансових ресурсів; реалізації інтелектуальної власності за межами своєї держави (рис. 1).

Глобалізація та інтеграція світової економіки дозволяє домашнім господарствам:

- 1) створити бізнес щодо здійснення торгівлі зарубіжними товарами й отримувати від цього підприємницький прибуток;
- 2) розширювати і удосконалювати бізнес за рахунок виходу на міжнародний ринок;
- 3) створювати підприємства за кордоном з виробництва товарів або надання послуг і отримувати від цього підприємницький дохід;
- 4) брати участь у створенні товарів і надання послуг в рамках глобальної економіки;
- 5) реалізувати об'єкти інтелектуальної власності на міжнародному ринку і отримувати доходи від власності;
- 6) отримувати за кордоном об'єкти інтелектуальної власності для впровадження у власне виробництво з метою збільшення підприємницького доходу;

- 1 — використання фінансових коштів для покупки товарів домашніми господарствами за кордоном;
- 2 — надходження фінансових коштів від продажу придбаних товарів на внутрішньому ринку;
- 3 — виробництво вітчизняних товарів домашніми господарствами;
- 4 — участь в створенні товарів і послуг за кордоном;
- 5 — надходження фінансових коштів від продажу вітчизняних товарів за рубіж;
- 6 — надходження фінансових коштів від продажу вітчизняних товарів на внутрішньому ринку;
- 7 — створення об'єктів інтелектуальної власності;
- 8 — надходження фінансових коштів від продажу об'єктів інтелектуальної власності на зовнішньому ринку;
- 9 — використання фінансових коштів для покупки об'єктів інтелектуальної власності за кордоном;
- 10 — надходження фінансових коштів від продажу об'єктів інтелектуальної власності на внутрішньому ринку або впровадження у власне виробництво;
- 11 — формування фінансових ресурсів за кордоном;
- 12 — використання фінансових ресурсів для інвестування за кордоном;
- 13 — використання фінансових ресурсів для інвестування на внутрішньому ринку.

Рис. 1. Здійснення фінансово-торгових операцій домашніми господарствами в умовах глобалізації (Складено автором)

7) використовувати фінансові кошти для інвестування за кордоном в різні об'єкти (нерухомість, фінансові інструменти тощо);

8) формувати фінансові ресурси у вигляді заощаджень за кордоном і отримувати доходи від власності (за згодою НБУ).

Отже, участь у міжнародних фінансово-торговельних операціях має позитивний характер для домашніх господарств, оскільки є основою для збільшення їх добробуту за рахунок зростання доходів, фінансових ресурсів і заощаджень.

Домашні господарства як власники чинників виробництва, таких як робоча сила, фінанси, в умовах глобалізації економіки здійснюють їх рух за межі національної держави. Найбільш ефективним такий рух можна спостерігати в країнах Євросоюзу.

Одночасно можна спостерігати і зворотний процес, коли домашні господарства привертають на територію національної держави чинники виробництва домашніх господарств інших держав.

Рух такого чинника виробництва як робоча сила здійснює такий позитивний вплив на домашнє господарство:

1) підвищення добробуту домашніх господарств за рахунок отримання високих доходів від оплати праці в країнах з розвинутою економікою, де оплата праці в рази вища, ніж в Україні;

2) збільшення доходів від підприємницької діяльності при використанні праці найманих робітників, що приїхали з бідних країн, шляхом скорочення витрат щодо оплати праці;

3) реалізація своїх потенційних можливостей в процесі трудової міграції, які не можна з тих чи інших причин реалізувати в Україні.

Проте трудова міграція має і негативні наслідки:

1) зростання рівня безробіття, що веде до зменшення доходів домашніх господарств;

2) нелегальна міграція не сприяє отриманню високих доходів, а в окремих випадках має місце відсутність оплати праці і порушення прав людини;

3) з країни виїжджають найбільш мобільні і активні громадяни, які могли б істотно підвищити ефективність національного господарства.

Отже, з одного боку, в умовах глобалізації трудова міграція має позитивний вплив шляхом збільшення добробуту домогосподарств, з іншого боку, несе в собі певні ризики втрати частини або всього доходу, а також виїзд за кордон найбільш активних громадян.

Процеси глобалізації мають безпосередній вплив на рух приватного капіталу (фінансових коштів). Це пов'язано з тим, що глобалізація збільшує мобільність капіталу домогосподарств і дозволяє йому функціонувати в тому середовищі, де йому найвигідніше.

Позитивні сторони руху капіталу вітчизняних домогосподарств за межі національного фінансового ринку:

а) стабільний дохід домогосподарств від розміщення фінансових коштів на депозитних рахунках у банках інших країн;

б) розміщення частини фінансових коштів домогосподарств у цінних паперах зарубіжних компаній і отримання відсотків та дивідендів від них;

в) вигідний продаж тих цінних паперів, що є у володінні зарубіжних корпорацій;

г) створення домогосподарствами приватних підприємств за кордоном і отримання прибутку від здійснення господарської діяльності;

Рух капіталу від зарубіжних домогосподарств до національного фінансового ринку або його вкладення в підприємства нефінансового сектора дає можливість створювати нові робочі місця, що скорочує безробіття і сприяє підвищенню доходів вітчизняних домашніх господарств.

У той же час, рух фінансових коштів домогосподарств в умовах глобалізації має й негативні наслідки. Відкритість міжнародним фінансовим потокам призводить до нестабільності фінансових ринків і посилення фінансових криз. Світова фінансова криза спричиняє ризик втрати або зменшення капіталу домогосподарств.

Ще одна проблема полягає в тому, що рух фінансових коштів із зарубіжних країн у вигляді прямих іноземних інвестицій у національну економіку є нестабільним, тим самим створюючи ризики втрати частини доходів вітчизняних домогосподарств.

Глобалізація економіки стирає кордони держав, тим самим сприяє входженню в національну економіку великих корпорацій, які поглинають або витісняють вітчизняні підприємства, що несе ризик втрат доходів домогосподарств.

Разом з тим існує ще одна проблема — «втеча капіталу».

Казак Ю.Г., Якубовський С.А. розглядають дану проблему так: «Наявність в Україні активів, які контролюються закордонними інвесторами, призводить до відтоку капіталу з країни у зв'язку з вивозом доходів від іноземних капіталовкладень. За цією статтею платіжного балансу в період з 1996 до 2008 року з України було вивезено 24,1 млрд. дол. При цьому слід зазначити, що вивіз фінансових ресурсів з України за цією статтею платіжного балансу, як в Польщі і Грузії, обумовлений і відтоком капіталу, пов'язаним з виплатою відсотків за портфельними інвестиціями, включаючи державні боргові зобов'язання, і кредитами. Вивіз капіталів за межі України призводить до надходжень до країни капіталу у вигляді іноземних інвестицій. При цьому суми доходів українських інвесторів за межами (12,8 млрд. дол. за період з 1996 до 2008 року) значно менше доходів, вивезених іноземними інвесторами з національної економіки, і сальдо доходів від закордонних інвестицій України постійно набуває негативних значень [2]».

Так, вивезені фінансові кошти не дозволяють державі повною мірою реалізувати соціально-економічну політику, направлену на підвищення добробуту домогосподарств.

Отже, рух капіталу домогосподарств такий як трудова міграція має свої наслідки, які, з одного боку, мають позитивний результат підвищення добробуту домогосподарств, а з іншого боку — мають великий ризик втрати капіталу або збільшення витрат.

Участь домашніх господарств в міжнародних фінансово-кредитних і валютних операціях відбувається в рамках торгових операцій, коли домашнім господарствам необхідно здійснювати розрахунки за отримані товари і надані послуги або з ними проводять дані операції в іноземній валюті. В процесі здійснення господарської діяльності домогосподарство може звернутися до фінансово-кредитних установ для відкриття рахунків, отримання кредитів, здійснення інших фінансово-кредитних операцій.

Участь домашніх господарств у міжнародних фінансово-кредитних і валютних операціях відбувається в рамках руху приватного капіталу. Це, перш за все, оплата праці в іноземній валюті і перекази грошових коштів, що здійснюються з однієї держави в іншу; відкриття депозитних рахунків з метою отримання відсотків, покупка цінних паперів і отримання дивідендів через банківську систему.

Домашні господарства як власники підприємств здійснюють виробничу, науково-технічну, інформаційну співпрацю в рамках обміну досвідом.

Вплив міжнародних фінансово-кредитних інститутів в умовах глобалізації економіки має для фінансів домашніх господарств, переважно, негативний характер. Канов А.А. розглядає їх вплив таким чином: «Так, наприклад, надання кредитів Україні Міжнародним валютним фондом (МВФ) в 2010 р. обумовлене вимогою підвищення цін на газ для населення, що зафіксовано в меморандумі між нашою країною і цією міжнародною фінансовою організацією. Світовий банк, у свою чергу, вносить пропозиції щодо скорочення дефіциту державного бюджету країни в 2010 р. за допомогою скорочення максимальних пенсій, урізання доходів пенсіонерів, що працюють, введення податку з пенсій та ін. [3]».

Такі вимоги скорочують доходи домашніх господарств і збільшують їх витрати, що веде до зниження фінансової безпеки домогосподарств.

Таким чином, фінанси домашніх господарств відчувають вплив глобалізації через макрорівень (державу), мікрорівень (підприємства) і нанорівень (рис. 2).

Вплив глобалізації на фінанси домашніх господарств на нанорівні можна визначити як прямий, оскільки відбувається безпосередня взаємодія домашнього господарства із зовнішнім міжнародним середовищем.

Вплив глобалізації економіки через мікрорівень здійснюється через підприємства, в які направлені прямі інвестиції, тому він також є непрямим.

Вплив глобалізації на фінанси домашніх господарств на макрорівні можна визначити як непрямий, оскільки здійснюється через інститут держави, взаємодія (позитивна або негативна) якої з зовнішнім міжнародним середовищем відповідно (позитивно або негативно) відбивається на фінансах домашніх господарств через соціально-економічну та фінансово-кредитну політику держави, а також відбивається у ряді прийнятих державою нормативно-правових актах, які регулюють різні сфери господарської діяльності домашніх господарств.

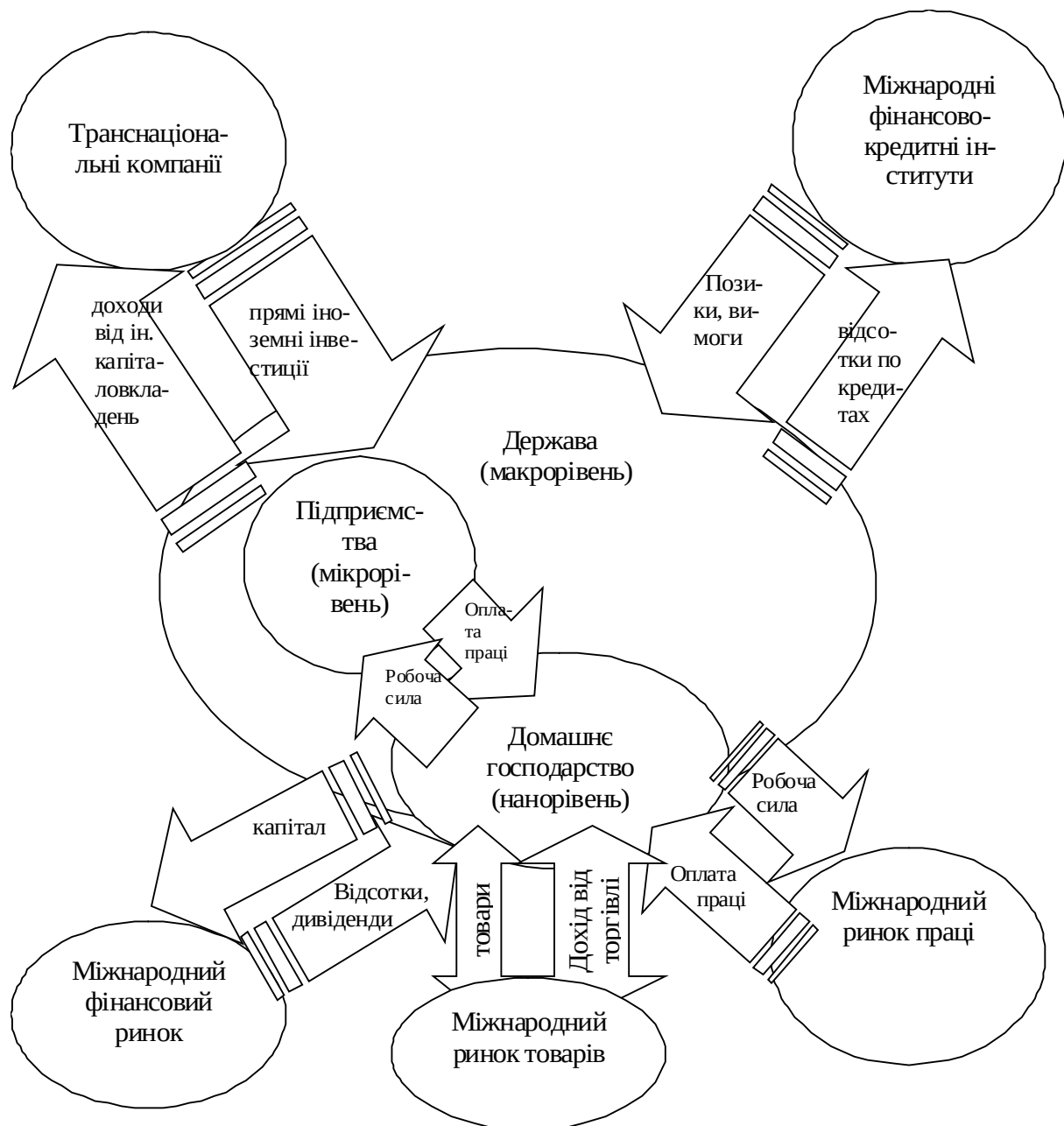

Рис. 2. Вплив глобалізації на фінанси домашніх господарств (Складено автором)

Позитивний вплив виявляється у напрямку використання кредитів на розвиток економіки держави в цілому, що сприяє збільшенню добробуту домогосподарств. Негативні — в збільшенні боргового навантаження.

ВИСНОВКИ

Таким чином, з врахуванням проведених досліджень було виявлено:

- 1) глобалізація економіки у сфері фінансово-торгівельних операцій позитивно впливає на фінанси домашніх господарств шляхом здобуття додаткових прибутків, що підвищує їх добробут;
- 2) рух чинників виробництва, якими володіє домашнє господарство, в умовах глобалізації економіки, з одного боку, сприяє підвищенню їх якості життя і можливості розвитку, з іншого боку, несе в собі певні ризики;
- 3) виявлено, що глобалізація економіки впливає на фінанси домашніх господарств як прямо, через нанорівень, так і побічно, через мікро- і макрорівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Владимирова И.Г. Глобализация мировой экономики: проблемы и последствия / И.Г. Владимирова. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.cfin.ru/press /management/2001-3/10.shtml>
2. Казак Ю.Г. Устойчивость платежных балансов Польши, Грузии и Украины в условиях мирового финансово-экономического кризиса / Ю.Г.Казак, С.А. Якубовский. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua /portal/soc_gum/prvs/2010_3/tom3/734.pdf
3. Канов А.А. «Новая экономика» и ее основные черты / А.А. Канов. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/ soc_gum/UZTNU_econ/ 2010_1/Kanov.html
4. Лукашевич В.М. Глобалістика / В.М. Лукашевич. — Львів: «Новий світ –2000», 2007. — 400 с.

Стаття надійшла до редакції 16 листопада 2012 року